
Marnix Beyen, Luc Rombouts & Staf Vos
(red.), *De beiaard. Een politieke geschiedenis*,
Leuven, Universitaire Pers, 2009, 254 pp., ill.,
ISBN 9789058677532

Wie er ooit Gentenaars hun hymne, hun ode
aan 'KlokkeRoeland' heeft horen zingen, heeft

psychisch en fysiek ervaren hoe begeistert een lied gewijd aan een klok kan klinken. Het plan om de politieke draagkracht van de beiaard doorheen de tijd te analyseren, verdient dan ook alle lof.

De beiaard is een klokkenspel dat aanvankelijk bestond uit een geheel van meestal vier klokjes (quarillon) dat gebruikt werd om de uurslag aan te kondigen. Vanaf de zestiende-zeventiende eeuw nam het aantal klokken toe zodat een beiaardier ook melodieën erop kon spelen. Klokken overstemden elk ander muziekinstrument. Om het galmen ongehinderd ver te verspreiden, hingen ze hoog boven de huizen in kerken of profane torengebouwen. Een beiaard oefende zeer uiteenlopende functies uit: hij werd eerst gebruikt om de uren bekend te maken, hij kondigde werk- en rusttijden aan, hij riep de bevolking op om deel te nemen aan politieke vergaderingen of godsdienstige manifestaties, hij sloeg storm-, brand- en militair alarm of produceerde gewoon mooie liedjes. Opvallend in die evolutie was dat de inzet van beiaarden eeuwenlang vooral tot de Zuidelijke Nederlanden beperkt bleef. Een reiziger in 1774 merkte op dat het klokkenspel "*un des penchants dominants du peuple de la Flandre*" was. (p. 62) Al die uitzonderlijke factoren samen hebben diep op de verbeelding van dichters en schrijvers ingewerkt. Aldus groeide de beiaard uit tot een ideaal mythisch symbool. En afhankelijk van het tijdsgewricht en van de ideologische gezindheid kreeg dat symbool andere contouren.

In een tiental boeiende essays wordt vooral op de politieke dimensie van die symboliek, dieper ingegaan. Elke medewerker nam een invalshoek voor zijn rekening en adstrueerde zijn these met sprekende voorbeelden. Niet elke bijdrage hield uiteraard verband met de geschiedenis van de Vlaamse beweging. We sprokkelde enkele opmerkelijke uitspraken. In een algemeen overzicht stelde Tom Verschaffel vast dat tijdens het Frans Bewind "*de verbinding van klokken en beiaarden met*

de vrijheid, in combinatie met het gemeenschapskarakter en de openbaarheid van het klokkenspel, gaven het politieke implicaties en patriottische betekenissen en mogelijkheden". (p. 65) Na 1830: "*is de verbinding van de beiaard met de Belgische nationale cultuur niet al te sterk geweest*". En verder: "*De herleving [rond het midden van de negentiende eeuw] werd sterk gedragen door de toen aan belang winnende Vlaamse Beweging*". (p. 65) Dezelfde auteur merkte terecht op dat de identificatie met de Vlaamse beweging moeilijk verdedigbaar was omdat "*het verspreidingsgebied van de beiaard geenszins met Vlaanderen alleen kon vereenzelvigd worden*". (p. 65)

Gustaaf Janssens trok op verkenning in het Archief van het Koninklijk Paleis en kwam in zijn bijdrage tot de vaststelling dat "*wellicht omwille van 'het nationale' karakter dat aan de beiaard werd toegedicht, het koningshuis zich uitsprak voor de beiaard*" (p. 79) en ook dat de actieve belangstelling van de koninklijke familie voor het beiaardspel ontstond in het begin van de twintigste eeuw in de context van steun aan 'echte nationale kunst'. (p. 81) Dat vooral koning Albert I hield van beiaardmuziek, zal ook wel meegespeeld hebben.

Liesbet Nys heeft het uitvoerig over de wijze waarop de stadsbeiaardier van Mechelen Jef Denyn van alle zijden aan de mouw getrokken werd om zijn liefde voor beiaardmuziek te koppelen aan een Belgische, een Vlaamse of liefst nog een Vlaams-nationale houding. Hij liet zich echter niet inkokeren. De feesten die in 1922 georganiseerd werden om de jubilerende stadsbeiaardier te huldigen, illustreerden treffend de wijze waarop hij door zijn tijdsgenoten gepercipieerd werd. In een optocht te zijner ere blies het ene muziekcorps *de Internationale*, het andere *de Brabançonne* en een derde *De Vlaamse Leeuw*. (p. 84)

Staf Vos besloot dat tijdens de negentiende eeuw de "*beelden van ontwaken en verzet – het ontdekken of beschermen van identiteit –*" in het discours over de Beiaard opdoken

(p. 104) en dat *“het klokmotief niet alleen in cultureel-ideologische zin, maar ook in een partijpolitieke context werd gebruikt”*. (p. 107) Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden de klokken vanuit Londen aangewend als verzetsinstrument. (p. 123)

Luc Rombouts merkt nuchter op dat het belang van de beiaard als onderdeel van de ‘*citymarketing*’ niet over het hoofd mag worden gezien. Die enkele impressionistische toetsen kunnen misschien volstaan om een indruk te geven van de originaliteit van het boek maar doen beslist onrecht aan het boeiende en inspirerende karakter ervan. Het is alleen spijtig dat de initiatiefnemers de mogelijkheid aan zich hebben laten voorbijgaan om aan de hand van het uitgebreide maar moeilijk leesbare – wegens het erg kleine lettertype – notenapparaat een totaalbibliografie van de problematiek op te maken.

[Romain Van Eenoo]